

10-річчя Словацько-українського культурного та інформаційного центру

В цьому році минає 10 років з того часу, як в Пряшеві розпочалась діяльність Центру української культури. На час відкриття Центру – 25 жовтня 2013 року – його було названо Словацько-український центр. Відкриття пройшло в урочистій атмосфері за участю офіційних гостей – представників державної влади Словацької Республіки та України. Сьогодні несе назву – Словацько-український культурний та інформаційний центр.

З відкриттям Центру настало значне поживлення в культурно-національному житті русинів-українців міста Пряшева. Вони через ряд несприятливих обставин певний час були позбавлені будинків, в яких довгими роками проводили свою культурно-освітню діяльність. Так це сталося і з Руським домом, який перестав служити нашій громаді і своїй меті, для якої був придбаний ще в 20-х роках ХХ ст.

На велике значення Центру вказав і VIII з'їзд Союзу русинів-українців Словацької Республіки, який відбувся в липні 2022 року: «Ця установа, яка належить під управління Союзу русинів-українців СР, від свого виникнення у жовтні 2013 року відіграє важливу роль в активізації культурного життя русинів-українців Пряшева, але й жителів міста іншої національності, а також у розвитку співпраці на ниві культури між Словацькою та Україною. За роки свого існування тут здійснилися десятки культурних акцій, як художні виставки, концерти, бесіди і т. п. Декотрі з них набули певної регулярності – циклічні бесіди під назвою «Незнайомі знайомі», концерти з коментарем «Наша дума, наша пісня», виставки образотворчого мистецтва, художніх фотографій та інших жанрів мистецтва під

назвою «Мистецтво для всіх». Але важливе те, що ця установа стала справжньою домівкою для всіх хто не забуває на свою рідну культуру і народні традиції і хто щиро підтримує співпрацю двох сусідніх країн».

В цьому будинку сьогодні знаходяться Центральна рада і пряшівська Регіональна рада СРУСР, Спілка українських письменників Словацьчини, редакції газети «Нове життя» і журналів «Веселка» та «Дукля». Тут розмістилася пряшівська Регіональна

на кожна мить радості, яку їм приносять ті, що допомагають нашому Центру... І заради цих вогників в дитячих очах будемо продовжувати в цій щоденній роботі».

Центр культури на сучасну пору є одним з тих осередків в Пряшеві, де проводиться регулярна робота кожного дня.

Союз русинів-українців СР планував на цей рік ряд акцій, в тому числі з нагоди 10-річчя Словацько-українського культурного та інформаційного цен-

▲ Словацько-український культурний та інформаційний центр в Пряшеві.

організація Словацького синдикату журналістів.

В Словацько-українському культурному та інформаційному центрі від самого початку воєнного конфлікту в Україні діє Координаційний центр допомоги біженцям, який розгортає широку діяльність. «Часто тут сходяться і діти, які нехотючи опинилися далеко від своїх домівок і яким на очах видно, як їм бракує рідна хата і ласкава рука тата», – інформує читачів газети «Нове життя» голова Центральної ради СРУСР Павло Богдан і додає: «Для них цін-

тру. Проте на заваді знов стоїть питання грошей, яких так бракує для роботи на ділянці культури. На сьогоднішній день діяльність Центру лежить виключно на ентузіазмі і самовідданості людей, які працюють на ниві культури вже довгими роками. Але без фінансової підтримки від держави чи спонсорів навряд чи їм вдасться так успішно працювати як останні десять років. Тим більше в сучасний час, час інфляції і енергетичної кризи.

-мі-

Посла України Мирослава Кастрана прийняла Президентка СР Зузана Чапутова

14 лютого 2023 року в руки Президентки Зузани Чапутової вірчі грамоти вручив новопризначений Посол України в Словацькій Республіці Мирослав Кастран. Цим актом він офіційно розпочав свою дипломатичну місію в Словаччині.

Посол висловив вдячність Словацькій Республіці за підтримку, яку вона надає та продовжує надавати Україні.

Надзвичайний і Повноважний Посол України в Словацькій Республіці Мирослав Миронович Кастран народився у с. Залуж, Мукачівського району, Закарпатської області, Україна, у 1980 році.

Освіта:

У 2002 році закінчив Ужгородський національний університет, юридичний факультет за спеціальністю «правознавство».

У 2003 році закінчив Дипломатичну академію України при МЗС України, здобув ступінь магістра зовнішньої політики.

Професійна діяльність:

В системі МЗС України з липня 2003 року:

2003 – 2004 – спеціаліст другої категорії Управління культурного та гуманітарного співробітництва МЗС.

2004 – 2006 – аташе Департаменту культурного та гуманітарного співробітництва МЗС.

2006 – 2010 – віце-консул Консульства України в Брно (Чеська Республіка).

2011 – 2012 – другий секретар відділу аналізу та планування Департаменту консульської служби МЗС.

2012 – 2013 – перший секретар відділу США та Канади Другого територіального департаменту МЗС.

2013 – 2014 – радник відділу США та Канади Другого територіального департаменту МЗС.

2014 – 2015 – начальник відділу аналізу, планування і тарифної політики Департаменту консульської служби МЗС.

2015 – 2020 – консул Генерального консульства України в Нью-Йорку.

2020 – 2021 – заступник директора Департаменту державного протоколу МЗС.

2021 – 2023 – директор Департаменту державного протоколу МЗС.

Указом Президента України від 18 жовтня 2022 року №725/2022 призначений Надзвичайним і Повноважним Послом України в Словацькій Республіці.

Володіє англійською та чеською мовами.

Одружений, має сина.

-р-

▲ 3-го лютого ц.р. в греко-католицькому кафедральному храмі св. Іоанна Хрестителя в Пряшеві з невеликою програмою порадували присутніх члени хору «Пастораль» Дитячої музичної школи ім. Стефана Турчака з Києва, доповнений дітьми з Бахмача та Кривого Рогу. На високому художньому рівні вони заспівали декілька колядок та світських пісень, між ними і словацькі народні. Після концерту владика Петро Руснак їм подякував за гарний виступ, висловив надію на скоре мирне небо над Україною і надав їм своє благословення.

-пб-

Українські діти в словацьких школах

До словацьких шкіл наразі ходять більше 10 тисяч учнів з України. Це впливає з даних станом на 31 грудня 2022 року, оприлюднених Міністерством шкільництва, науки, досліджень та спорту СР (MŠVVaŠ). Українським школярам не обов'язково мати доступ до словацької системи освіти.

Проте нещодавно Міністерство внутрішніх справ Словаччини автоматично продовжило термін дії тимчасового захисту українцям до березня 2024 року. Тому стало питання, чи стане все ж таки обов'язковим відвідування

школи та які положення регулюють навчання українських дітей.

У відділі комунікації та маркетингу MŠVVaŠ зазначають, що наразі у законодавстві не передбачаються зміни, тому українським дітям не обов'язково відвідувати як школи, так і дитячі садки у Словаччині. Оскільки статус про тимчасовий притулок цього не передбачає.

За даними міністерства, правило про обов'язкове відвідування школи регулюється відповідно до § 20 абз. 5 Закону про освіту, де «учень обов'язково відвідує початкову школу шкіль-

ного округу, в якому він постійно проживає (má trvalý pobyt)». Проте батьки можуть вибрати й іншу школу, не за місцем проживання.

На сьогоднішній початкові школи відвідують більше 6 800 українських дітей.

«Обов'язкове відвідування школи пов'язане з постійним проживанням у Словацькій Республіці. Якщо діти з України отримують тимчасовий притулок, то це лише вид дозволеного перебування. При цьому, навіть якщо дитина отримує тут тимчасове перебування (prechodnú robu), воно все одно не є постійним, тому обов'язкове відвідування школи на нього не поширюється», – зазначили в міністерстві.

Те саме стосується й обов'язкової дошкільної освіти для українських дітей, які досягли 5-річного віку та на наступний рік мають піти до 1 класу. Останнє теж пов'язане з постійним місцем проживанням.

Джерело: МШ СР.

У Німеччині – понад 200 тис. українських школярів

У Німеччині наразі навчаються близько 203 тис. дітей з України, які покинули домівки через війну. Про це заявила міністерка освіти та досліджень ФРН Беттіна Штарк-Ватцінгер.

За її словами, школярі мають можливість навчатися у Німеччині українською мовою: «У нас велике бажання, щоб ці діти не

втратили зв'язок зі своєю батьківщиною. Тому ми пропонуємо їм викладання паралельно українською мовою. У великих містах місцеві українські організації відкрили недільні школи для дітей, а ще багато хто продовжує навчатися в українських школах дистанційно».

«Українська правда».

«НЕЗНАЙОМІ ЗНАЙОМІ»: зустріч з професором Іваном Бірчаком

Вже кілька років СРУСР завдяки Фонду підтримки культури національних меншин в рамках проєктів реалізує серію програм під назвою «Незнайомі знайомі». Їх метою є представити досі відому людину се-

в Одесі він і захистив кандидатську дисертацію з проблематики фізики напівпровідників (polovodičov). Після аспірантури певний час працював науковим працівником Природознавчого факультету УПІШ

▲ Бесіду з Іваном Бірчаком (вправо) вів Павло Богдан.

ред нашого народу ще з іншого боку, ближче пізнати її життєву дорогу з раннього дитинства по сучасність, заглянути за закриті двері, де сховані його особисті почуття чи досі не виявлені думки, особисті життєві кроки чи дії.

Як нам не відомо, що є за брамою хати, попри якій щодня проходимо, може бути ще більш цікавого, ніж малий кланчик огорожу, гарного кукушка чи дерева, кам'яного хідника ..., так часто нам не відомо, хто ця людина, яка душа тої людини, з якою ми часто зустрічаємось.

В залі Словацько-українського культурного та інформаційного центру в Пряшеві 1 лютого цього року зійшла численна публіка, щоб глибше пізнати життєву дорогу відомого в колі педагогів і науковців та й жителів Пряшева професора, доктора гонорис кауза, доктора природничих наук Івана Бірчака, PhD. Підтемою назви програми було – «З газдівства в професори фізики».

«Покошу, покошу» – народна пісня, якою вечір розпочався і на полотно сільський хлопчина зручно заняється косяком. Так і почалась розмова з гостем, яку вів Павло Богдан. Було цікаво, часом із сумом і повагою до всього, слідкувати за розповіддю про часи дитинства гостя. Він пізнав злидні роки війни, допомагав проживати скрутні часи багаточисленної родини Бірчаків в селі Руська Воля над Попрадом, де він у 1937 році зустрів світло світу.

Поступово модератор ставив запитання на різні теми: умови, в яких сім'я жила, школи, в яких навчався. Початкову школу відвідував у рідному селі, дев'ятирічку закінчив в Орлові. Після того, один рік навчався в російській гімназії – в останньому році її існування і атестат зрілості здавав у Другій одинадцятирічній середній школі в Пряшеві.

Цікавою була розповідь гостя про його п'ятирічне навчання у Фізико-математичному факультеті в Одесі в Україні. Разом з ним там навчалось декілька молодих студентів, також родом із наших сіл, яким там розпочалась юність, там переступили з газдівських дворів у «великий світ». Там він і пізнавав життя з різних поглядів, ставала реальність яснішою, зрозумілішою.

в Кошицях і, нарешті – майже три десятиріччя – на кафедрі фізики в Пряшеві поступово старшим викладачем, доцентом і нарешті професором кафедри фізики Пряшівського університету.

Його професійна зрілість, наукові знання, досвід були й інспірацією до писання або співавторства біля двох сотень наукових та фахових праць, півтора десятка книжок з фізики напівпровідників та дидактики фізики.

Під час вечора можна було оглянути книжки, автор яких І. Бірчак, що викликало зацікавлення у присутніх. Присемно здивувала розповідь про книжку під назвою «Про фізику як казку». Не вірилось, що про таку «суху» тему можна розповідати ніби казково. Ще більше зацікавили народні прислів'я, де автор відчуває принципи дії фізики.

Зустріч з професором Іваном Бірчаком неслась у дружній атмосфері, яку збагачували і пісні, що їх колиш виконував чоловік його сестри Анни, відомий соліст колишнього Піддуляньського українського народного ансамблю, покійний Рудольф Смотер. Тепер ці пісні переспівували Петро Беґені та Ігор Крета, або присутні їх слухали репродукованими. Одна з авторських книжок І. Бірчака є і книжка «Рудольф Смотер і його пісня».

У 2021 році вийшла з друку книжка гостя актуального вечора під назвою «Моє вертання». Вона є частково автобіографічною, частково монографією про рідне село. Автор сценарію програми Павло Богдан так і був інспірований тією книжкою, в якій переплітаються ці дві теми і вказують на те, як середовище впливає на людину і навпаки, як людина може впливати на своє оточення.

Одна з читачів тієї книжки, колишня студентка пана Бірчака, так охарактеризувала автора: «Пане професоре, я дуже горда за Вас! Я завжди думала, що Ви такий науковий тип, аж тепер я відкрила у Вас і інші цінності людяності».

Заключною піснею вдалого вечора була «Ей, заграйте, гудаці», котру співав Рудольф Смотер та яку Іван Бірчак вважає одною з найкращих пісень цього співака.

Єва ОЛЕАР.

Фото Ладислава ЦУПЕРА.

▲ Частина публіки.

Першого лютого 2023 року суспільно-культурна громадськість України та передусім жителі села Скопчатів Івано-Франківської області, де народився 29.1.1929 р. в багатодітній селянській родині майбутній видатний український поет, перекладач, прозаїк, кіносценарист, політик, дипломат, Герой України та лауреат багатьох державних літературних премій і кавалер орденів Ярослава Мудрого, Держави, Свободи та інших Дмитро Павличко, провели в останню путь у вічність. Той факт багато говорить, що замість Києва, Байкового кладовища, де похоронені майже всі видатні культурні діячі України, він бажав спочивати разом з батьками в рідному Скопчатіві.

У світ художньої літератури він всту-

пом першої офіційної делегації Спілки письменників України, яку очолював О. Гончар і він був її членом. Делегація відвідала Пряшів, Свидник і Дуклю у вересні 1959 року. Українську делегацію супроводжували члени комітетів спілок чеських і словацьких письменників та наших літераторів – В. Зозуляк, Ф. Іванчов, Ю. Бороліч, І. Мацінський. Вони потім продовжили свою роботу в Ужгороді. Під кінець прийняли для українських письменників Пряшівщини важливе комюніке, в якому зобов'язали словацька і чеська спілки письменників, що будуть підтримувати, допомагати і залучати у чехословацький літературний контекст і українську літературу Пряшівщини. Як перший результат була створена україн-

до мікрофону, щоб я розповів про Шевченка в Чехословаччині. Мій виступ, очевидно, сподобався, бо його кілька разів передавали по радіо. Після повернення додому, мене покликали в крайком партії і попередили, щоб я в українські справи не втручався.

Д. Павличко поважав із сучасних йому словацьких поетів М. Валека, Л. Фелдека, Я. Замбора, Ю. Кокавця та ін. Фелдека і за те, що переклав на словацьку мову збірку Б. І. Антонича «Očarený rohan» (1976), Валека за поему «Словацька» Замбора за переклад його збірки та Кокавця за переклад творів Т. Шевченка.

Д. Павличко вперше заговорив до словацького читача їх мовою віршем «Z cyklu Láška» у перекладі Р. Скукалека

Дмитро Павличко і Словацьчина (Роздум з приводу смерті Д. Павличка)

пив, коли 1953 року видав першу збірку «Любов і ненависть». Протягом 70 років літературної творчості він написав або переклав більше ніж 50 книжок для дорослих і дітей. Деякі були відзначені літературними преміями. Всіма збірками тягнеться основна думка-ідея – любов до свого народу і ненависть до тих, які не дозволяють йому жити вільно, незалежно. Не завжди його твори чи діяльність за радянських часів були до вподоби вищестоящим. Тому наступна збірка «Правда кличе» (1958), уже набрана, була знищена і заборонено було навіть її згадувати. Д. Павличко належав до літературних шістдесятників, які кляли основи нової літератури, відмовився славословити Сталіна, Леніна чи інших «вождів» СРСР, чим викликав не раз незадоволеність своїх начальників, які щедро його критикували. Працюючи в редакціях журналів «Жовтень» (нині «Дзвін») чи «Всесвіт», намагався знайти українських читачів з демократичною літературою світу, в тому числі й з літературою Словацьчини чи пряшівських українців. Із його багатогаті літературної творчості, на мою думку, до екстра найвидатніших можна зарахувати «Любов і ненависть», «Правда кличе», «Таємниця твого обличчя», «Світовий сонет» («Магістралями слова») і «Спогади» (у 5 томах). Тим аж ніяк не хочемо принизити чи нівелювати інші його збірки, тим більше, що в них тягнеться глибока ідея двох кольорів – «червоне і чорне», що найвиразніше прозвучало у пісні «Два кольори». Вона стала за радянських часів своєрідним гімном України.

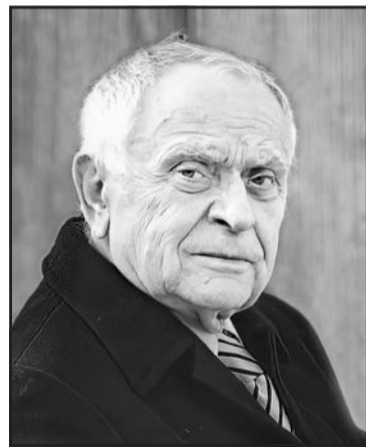
Крім власної творчості, він все життя перекладав на українську твори світових поетів, серед них знаходимо Бодлера, Данте, Петрарки, Лорка, Рільке, Гете, Гейне, Ібсена, Івашкевича, Ботсва, Я. Купала, Незвала, Гвездослава та багато інших.

Д. Павличко інтенсивно цікавився національно-культурним життям українців Словацьчини, зокрема літературою. Він був високої думки про творчість І. Мацінського, Ф. Лазорика, С. Гостиняка, І. Збіглія, Є. Бісс-Капішовської, В. Даєця та інших. Він посприяв, щоб 1960 року вийшла в Києві перша в історії літератури збірка творів наших авторів під назвою «Ластівка з Пряшівщини» з передмовою М. Рильського та потім твори інших авторів (Бороліч, Даєць, Яцканін, Збіглей, Галайда, Гостиняк, різні антології тощо). Його заслугою вийшла також антологія творів наших письменників під назвою «Карпатська замана» (1990) з його передмовою. До речі, це була довга і відносно складна історія її видання, яка заслужила окрему статтю. Під час «Днів чехословацької культури в СРСР» 1985 року нашу делегацію було прийнято в комітеті Спілки письменників України і я між іншим, дорікнув, що Україна не друкує творів наших авторів. Тоді Д. Павличко і О. Гончар заявили, що цю хибу треба виправити і Дмитро Павличко пообіцяв, що це бере на себе. В останні роки він захоплювався новелами І. Яцканіна.

Окрему історію зв'язків Д. Павличка з Пряшівщиною і її письменниками складає період його перебування на посаді посла України в Словацьчині (1995-1998), але про це пізніше.

Вперше Д. Павличко офіційно відвідав Словацьчину і Пряшів, коли був чле-

ська секція Спілки словацьких письменників і почали з'являтися на сторінках словацької і чеської преси твори наших авторів. В цьому, що така вимога бу-

ла прийнята, чимала заслуга належала Д. Павличкові. Спілка письменників України, в свою чергу, запрошувала на свої акції, зокрема на свято «В сім'ї вольній, новій...». На двох святах був і я. Вперше разом з І. Збіглієм у Харківській області 1982 року. Д. Павличко подбав, щоб нас було прийнято в секретаріаті Спілки, посадив нас у купе потягу разом з І. Драчем, Р. Лубківським. М. Сингаївським та ще дальшими і ми інформували присутніх про стан нашої літератури. Включив нас в групу, яка зустрілася з артистами театру Шевченка, викладачами і студентами Харківського університету, редакторами часопису «Прапор» (нині «Березіль») і всюди ми говорили про нашу літературу і Шевченка у нас. Журнал потім надрукував добірку віршів наших авторів та мою статтю про нашу літературу. Відвідали Скороводинівку і Музей Г. Сковороди. Сьогодні його російські агресори розбомбили. Виступили на великій маніфестації жителів Харкова.

Далеко важливішою акцією було свято «В сім'ї вольній, новій...», яке розпочалося 1989 року в Празі під назвою «Від серця Європи до серця України». Це була ініціатива Д. Павличка. Задум був такий, що із Праги, куди приїхала на відкриття репрезентативна урядова делегація, очолювана заступником голови уряду України М. Орлик, по Дунаю аж до Києва письменники окремих країн будуть знайомити читачів з творчістю Кобзаря. Вечір відбувся в одному із залів Празького граду. Наступного дня делегація ознайомилась з місцями перебування І. Франка в Празі, побувала на цвинтарях, де поховані видатні українські письменники і культурні діячі та частина (Д. Павличко, І. Драч, Р. Лубківський, М. Сингаївський) разом з чеськими, словацькими і пряшівськими письменниками (3) виїхала поїздом до Братислави, Будапешта, Руссе, звідси пароплавом аж до Одеси і по Дніпрі до Києва. В Одесі приєдналися до нашої групи представники української культури, літератури і представники всіх тодішніх союзних республік СРСР та українці із всього світу, десь понад 300 чоловік. Нашу пряшівську українську спільноту представляли Г. Чаварга та Ф. Іванчов. Всім колективом керував Д. Павличко. В Одесі відбулася маніфестація біля пам'ятника Т. Г. Шевченкові. На маніфестації Д. Павличко запросив і мене

і надрукованому у журналі «Slovenské pohľady» 1952 року. Потім ще його вірші перекладали на словацьку мову М. Ферко, Й. Куримський, Ю. Кокавець, М. Гевеші та інші, які виходили в різних газетах і часописах. Завершенням знайомства з Павличковою творчістю стала збірка «Таємниця твого обличчя» («Tajomstvo tvojej tváre», 1981) у перекладі Яна Замбора. Збірка представила поета як надзвичайно талановитого лірика. Вона викликала ряд позитивних рецензій, серед них була і моя. Потім на деякий час інтерес до поезії Д. Павличка притупився. Знов нагадала читачам поезію Д. Павличка В. Юричко у збірнику «Dvanásť», де у своєму перекладі помістила 10 його поезій та стислу інформацію про його потічну творчість.

Словацький читач мав змогу познайомитися з Павличковою поезією і завдяки чеському збірнику «Обличчя вітру» («Tvar větru» (1975), в якому було поміщено 10 його поезій у перекладі Я. Кабічека.

1982 року Д. Павличко одержав Міжнародну премію П. О. Гвездослава за переклад «Кривавих сонетів» на українську мову. Мене було запрошено взяти участь у церемонії передачі. Д. Павличко приїхав з дружиною Богданкою. Крім грошової винагороди, він мав можливість обрати собі ще будинок відпочинку письменників, або поїздку по Словацьчині. Він вирішив поїхати у Пряшів. Так, у травні 1982 року він приїхав у Пряшів і супроводжувала його чомусь росіянка Тетяна, працівниця секретаріату Союзу письменників СРСР. Мені було доручено ним піклуватися. Він відвідав кафедру української мови і літератури, КСУТ, побував на Фестивалі драми і художнього слова О. Духновича в Меджилабірцях, концерті Академічного Пряшева тощо. Найсильніше враження на нього зробив прийом гололово Миського комітету в Меджилабірцях і пісня «Два кольори», яку заспівали місцеві жінки. Він та ми присутні аж розплакалися від глибоких вражень. Він, між іншим, сказав, що чув цю пісню, може, тисячу разів, але такого чудового виконання він не чув. Цілував всіх виконавців. Увечері чудово виступили перед учасниками Фестивалу. Всі зустрічі і у Пряшеві проходили у щирій атмосфері, і він казав, що почував себе як дома в Україні.

Д. Павличко, крім «Кривавих сонетів», ще переклав під час перебування на посаді посла в СР і видав у Києві «Антологію словацької поезії ХХ ст.» (1997) з власною передмовою. Він непогано володів словацькою мовою і переклад вишшов вдало. Він не раз виступав навіть по-словацьки. Пригадую його виступ на словацько-українському симпозиумі в Пряшеві з питань посилення торговельних зв'язків між Україною і Словацьчиною, на семінарі з питань слов'янофільства в «Чорному Орлі», чи коли ми шукали ділянку для побудови будинку для Генерального консульства України в Пряшеві тощо.

Відходом у вічність не лише Україна втратила чудового поета, дипломата, політика, гуманіста, демократа, ВЕЛИКУ ЛЮДИНУ, але й Словацьчина та русини-українці Словацьчини.

Вічна йому пам'ять!

М. Роман.

Чим далі від Братислави, тим тяжче

Життя в східній частині Словаччини тяжке. За даними Статистичного управління Словачької Республіки, люди на Снинщині заробляють в середньому найменше в Словаччині (983 євро). Вони пояснюють це відсутністю інвесторів, яких не приваблює схід країни, бо тут недостатньо розвинена інфраструктура.

Весь округ налічує 37 тисяч жителів, з яких 20 тисяч проживають безпосередньо в Снині. Петер Волошин зайняв крісло приматора після виборів, і перед ним стоїть важливе завдання – підняти місто на вищій рівень.

Жителі Снини зараз заробляють в середньому 983 євро на місяць бруто в компаніях з більш ніж 20 працівниками. Колись у місті були два великих заводи – машинобудівний «Вигорлат» і взуттєвий «ЯС». Люди були зайняті у цих заводах, але зараз ситуація погіршилася. Роботу дають переважно малі підприєм-

ці. Конкуренція невелика, тому зарплати також не зростають, бо претендентів на роботу вистачає.

▲ Приматор Снини П. Волошин.

«Я вірю, що у співпраці з Пряшівським самоврядним краєм, де я є депутатом, ми зможемо залучити інвесторів. Я був на зустрічах у Міністерстві господар-

ства, де показалося, що західна частина республіки переповнена інвесторами. Там треба будувати нові садочки чи школи, а у нас, навпаки, вони закриваються. Міністр сказав, що вони хочуть, щоб нові інвестиції були спрямовані на схід, і він хоче, щоб місцеві самоуправи були готові до цього. Тому що коли до Словаччини приходить новий інвестор, ми можемо надати йому площу для бізнесу протягом року, півтора року. Ми повинні зробити все можливе, щоб скоротити цей термін», – сказав Волошин, який не здивований тим, що Снина заробляє так мало.

«Це неправильно, що так відбувається. Чим далі ви знаходитесь від епіцентру подій, як ми від Братислави, тим гірша ситуація. Підприємців мало. Я хочу зустрітися з підприємцями, щоб дізнатися, що їм потрібно для розширення бізнесу», – додав приматор.

НЧ

Відзначили 15-річчя створення митрополії

Духовенство та вірні Греко-Католицької Церкви відзначили 15-ту річницю реорганізації Греко-Католицької Церкви та її піднесення до митрополичого рівня в катедральному соборі Св. Івана Хрестителя в Пряшеві. Урочистості відбулися також у катедральному соборі Різдва Пресвятої Богородиці в Кошицях. У своїй проповіді Апостольський нунцій Нікола Джирасолі

на, Україна молитесь, бореться і перемагає!» – пише Глава УГКЦ у привітаннях.

Предстоятель УГКЦ висловив вдячність за допомогу, молитовну й соціальну, яку Пряшівська архієпархія надає тим, хто страждає внаслідок війни росії проти України.

«Це знак вашої зрілості, як церковної спільноти, глибоко закоріненої в Христі, і того,

дича та Василя Гопка, те, що зробили для церкви і народу, з якого вони вийшли. Остерігали сучасників і наступні покоління перед ворожими підступами і посяганнями на мову та історичну спадщину наших предків. Сучасне покоління русинів-українців через історичні та інші причини часто не в силі протистояти цим викликам сучасності.

-р-

▲ Владика Степан Сус і владика Петро Руснак, Пряшів, 28 січня 2023 року.

назвав піднесення Греко-Католицької Церкви до митрополичого рівня 15 років тому великою віхою, але також і новим початком для помісної Церкви. Він також пригадав довгий шлях страждань Греко-Католицької Церкви та греко-католицької громади в Словаччині.

15-річчя митрополії привітав Глава Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ) Блаженніший Святослав та від імені Синоду Єпископів УГКЦ привітав владика Петра Руснака, апостольського адміністратора *sede vacante* Пряшівської архієпархії.

«Заслаю вам усім сердечні побажання із пагорбів нашого сивочолого Дніпра, на якому, як символ нерозривної єдності нашої Церкви, зведено собор Воскресіння Христового, у час, коли наша рідна земля здригається від бомбардувань, коли плач і сум через важкі втрати, спричинені безпощадним агресором, сповнює наші серця. Та, незважаючи на ці випробуван-

що ми діємо разом, визнаючи спільну історичну спадщину русинів-українців, зокрема наших блаженних священномучеників Павла Гойдича та Василя Гопка. Хай Господь воздасть вам усім за це сторіччя!» – наголосив Глава УГКЦ.

Від імені Блаженнішого Святослава на святкування 15-ї річниці піднесення Пряшівської архієпархії до рівня митрополії до Пряшениа прибув єпископ курії Верховного Архієпископа Степан Сус.

У п'ятницю, 27 січня, владика Степан взяв участь в міжнародній конференції, яка відбулася на греко-католицькому богословському факультеті Пряшівського університету. А в суботу, 28 січня, – в урочистій Божественній Літургії, яка стала центром святкування.

Спільна молитва у Пряшеві об'єднала 22-х єпископів з різних куточків Словаччини та з-за кордону.

Русини-українці високо цінують історичну роль Павла Гой-

Сторінки минулого (73)

ВІЛЛА КРИСТОФОРІ – VILLA CRISTOFORI нелокалізоване поселення на Маковицькому панстві

У декотрих публікаціях зустрічаємось з нелокалізованим поселенням на Маковицькому панстві під назвою Villa Cristofori (Villacristofori). Це поселення наводить у своїй роботі «Vznik a osídlenie makovického panstva do začiatku 17. storočia» словацький історик П. Паткош (див. Príspevky k dejinám východného Slovenska. Bratislava 1964). Припускають, що осада під такою назвою могла бути біля села Гаргай (окр. Бардіїв).

У дарчій та статутній грамоті маєтку Маковицького панства за 1470 р., окрім поселень у нижньому Шариші, згадується в його приналежності 96 сіл, у тому числі 17 нових, до того часу не згадуваних, які були засновані на основі волоського

права. Їхнє населення в судових справах підлягало волоському воеводі, який проживав у Містиську. Серед цих нових поселень згадуються Вільшавка (Olsaffka), Пстрина (Stryna), Вишня Ладич (Waladecz, Vladis), Кружлів (Kwroslo, Kwsrlo) і нелокалізовані поселення, які наведені лише в дарчій і статутній грамоті 1470 року, такі як Olahy, Gybeher, Sarycha-Satucha, Villa Cristofori-Willacristofori, Chynthan, Ztholnyk-Stolnyk, Bwza-Busa, Bwzan, Bwlancz, Bynzocz-Byureth, Plysck, Chyzen-Chyzyn та Kolyk dub – Kelyk Dwb. Під новими поселеннями, які неможливо локалізувати, треба розуміти нові, які саме на той час могли виникати, волоські села, які в результаті міграції могли зникнути або були спустошені під час наїздів польських військ Яна Ольбрахта (див. Ján Beňko: Osídlenie severného Slovenska, Košice 1985, str. 232).

-мі-

▲ Катедральний собор Івана Хрестителя у Пряшеві, фото: FB /Prešovská archieparchia/.

Календар

1.3.1883 р. – народився на Лемківщині український письменник і видавець Григорій Галуляк, автор новел, п'єс, віршів і балад з життя лемківських селян (140). Помер 29.8.1945 р.

2.3.1918 р. – народився в Пряшеві церковний діяч, науковець Маріан Поташ, ЧСВВ (105). Помер 23.2.2006 р.

3.3.1888 р. – народилася українська письменниця Наталена Королева (135). Померла 1.7.1966 р. в Мельнику (Чехія).

4.3.1938 р. – народився в Дулові на Закарпатті живописець і монументаліст, заслужений художник України Іван Ілько (85).

4.3.1678 р. – народився італійський композитор Антоніо Вівальді (345). Помер 28.7.1741 р.

5.3.1903 р. – народилася українська письменниця Наталя Забіла (120). Померла 6.2.1985 р.

5.3.1983 р. – помер в Пряшеві скульптор Михайло Сухий (40). Народився 2.11.1942 р. в Габурі.

7.3.1923 р. – народився в Нягіві Меджилабірського округу громадський діяч Михайло Кудзей (100). Загинув при аварії літака 28.2.1973 р., похоронений на Дуклянському цвинтарі.

8.3.1943 р. – сформований на території СРСР 1-й окремих Чехословацький батальйон (командир – полковник Людвік Свобода) вперше вступив у бій із німецькими військами біля Соколова Харківської області України (80).

8.3.1983 р. – президент США Рональд Рейган на з'їзді американських євангелістів назвав Радянський Союз «справжньою імперією зла» (40).

9.3.1814 р. – народився український поет, художник, мислитель Тарас Григорович Шевченко (209). Помер 10.3.1861 р.

9.3.1903 р. – народився словацький письменник Франьо Краль (120). Помер 3.1.1955 р.

9.3.1923 р. – народився український письменник Микола Олійник (100). Помер 8.1.1997 р.

10.3.1893 р. – народився педагог Степан Яворський, вчитель в Нижній Писаній, Нижньому Комарнику, Капішовій, Руській Волі, Орлові (130). С. Яворський заснував хори, драматичні колективи. Помер 17.3.1966 р.

11.3.1903 р. – народився у Койшові Гельницького округу церковний діяч Децидерій Шудих (120). Помер 6.6.1982 р.

12.3.1863 р. – народився перший президент АН України Володимир Вернадський (160). Помер 6.1.1945 р.

13.3.1888 р. – в Білопіллі (Україна) народився педагог і письменник Антон Макаренко (135). Помер 1.4.1939 р.

13.3.1938 р. – народився у Стебнику Бардіївського округу український поет Словаччини,

лікар Йосиф Збіглей (85). Помер 3.6.2019 р. в Михалівцях.

13.3.1938 р. – російська мова введена як обов'язковий предмет для навчання в усіх школах СРСР (85).

13.3.1963 р. – помер педагог, громадсько-культурний діяч Степан Ковальчик (60). Народився 24.5.1908 р. в Мальцові Бардіївського округу.

15.3.1838 р. – народився в Сускові на Закарпатті поет і прозаїк Іван Сільвай (Uřil Meteor) (185). Помер 13.2.1904 р.

17.3.1913 р. – помер письменник, мовознавець, етнограф Олександр Митрак (110). Народився 16.10.1837 р.

17.3.1998 р. – помер культурно-громадський діяч, секретар ОК КСУТ в Гуменному Михайло Грняк (25). Народився 5 травня 1932 р. в Красному Броді Меджилабірського округу.

17.3.1903 р. – народився український письменник Юрій Дольд-Михайлик (120). Помер 18.5.1966 р.

17.3.1923 р. – виникло у Празі Українське правниче товариство (100).

20.3.1908 р. – народився український прозаїк Матвій Тевельов (115). Помер 22.5.1962 р.

21.3.1908 р. – помер історик, археолог і народознавець Володимир Антонович (110). Народився 18.1.1834 р.

22.3.1923 р. – засновано в Мукачеві культурно-освітнє товариство – «Общество им. А. Духновича» (100).

22.3.1903 р. – народився на Закарпатті поет, коломийкар Олекса Улинець (120). Помер 25.11.1978 р.

23.3.1843 р. – народився педагог, історик, дослідник минулощини закарпатських українців Юліан Целевий (180). Помер 24.12.1892 р.

23.3.1898 р. – народився в Камійонці Старолубовнянського округу педагог, священик, культурно-освітній діяч Йосиф Кизак (125). Помер 21.12.1966 р.

23.3.1938 р. – народилася в Сташківцях

Стропківського округу науковець-біолог Анна Седлак (Явіляк) (85).

25.3.1933 р. – народився в Калинові Меджилабірського округу педагог, культурно-освітній діяч, дипломат Андрій Мицай (90). Помер 23.9.2008 р.

27.3.1848 р. – в Ужгороді проголошено закон Угорщини «Про скасування кріпосного права та феодальних повинностей селян» (175).

29.3.1998 р. – у Канаді померла Квітка Цісик, визначна українська співачка на еміграції, «оскарівська» лауреатка (25). Народилася 4.4.1953 р. в Квінзі, Нью-Йорк.

30.3.1933 р. – народився в Чабалівцях Меджилабірського округу інженер-економіст Йосиф Чорний (90). Помер 20.11.2003 р.

30.3.1973 р. – помер український літературний критик, політичний діяч, засновник теорії інтегрального націоналізму Дмитро Донцов (50). Народився 17.8.1883 р.

Березень 1783 р. – народився перший закарпатський академік, письменник, філософ Василь Довгович (240). Помер 13.12.1849 р.

1603 р. – перше знищення Краснобрідського монастиря (420). Монастир було спалено за наказом Валентина I Другета. Згоріли рідкісні документи та старовинні ікони. Врятувалася лише найголовніша ікона Богородиці (за переказами дивом).

1648 – 1649 рр. – посольство Юрія II Ракоці до Богдана Хмельницького і Богдана Хмельницького до Ракоці (375).

1698 р. – напад русинів на Зборівський (Маковицький) замок (325).

У 1773 р., т. є. 250 років тому в жупах Земплин, Шариш, Спіш було 300 сіл, в яких проживала українська людина – русини і 19 сіл, в яких проживало змішане населення.

1833 р. – створення першого на Закарпатті багатоголосного хору «Гармонія» під керівництвом Костянтина Матезонського (190).

1863 р. – в Ужгороді збудовано першу друкарню з українським шрифтом (160).

Мілан БОБАК

ПОГЛЯД

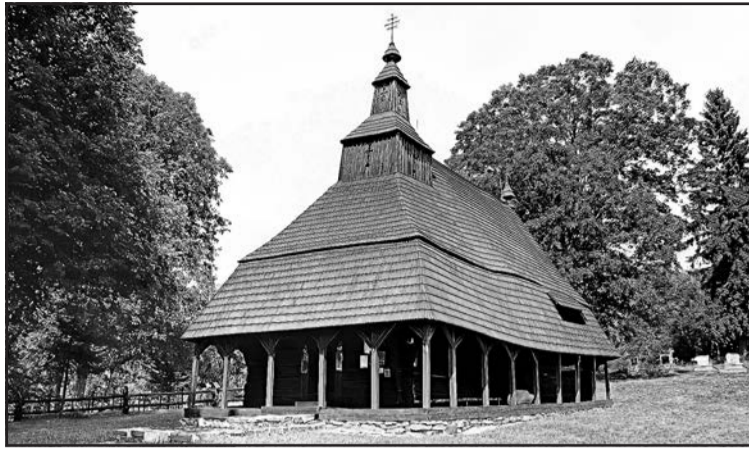
Вид на світ крізь COVID.
Морозить, палить,
ні з ким не ладить.
Вганяє мрії до безнадії.

ЖЕРТВА

Загорівся.
Миттю зрікся
честі до людей
у дні зношених ідей.

Ще в п'яти дерев'яних храмах у Пряшівському краї отримали туристичних audiopríevodcov на кількох світових мовах. Ці аудіогіди послужать відвідувачам храмів, головним чином, туристам у Гервартові, Корейвцях, Фричці, Грабовій Розтоці і Тополі.

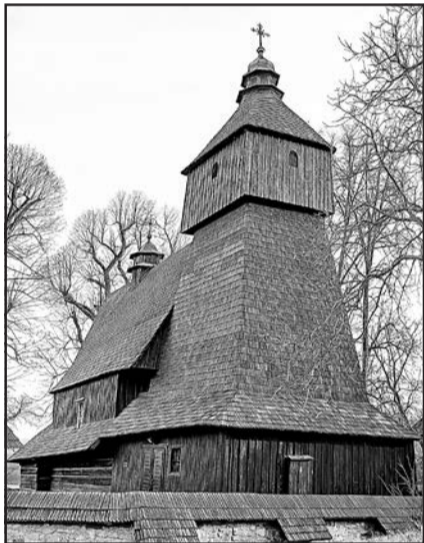
Дерев'яні храми – одна з унікальних особливостей Пряшівського краю. На території краю їх налічується понад тридцять. Більшість з них побудовані без використання клинців. Виняткова архітектура, майстерність стародавніх майстрів і неповторна атмосфера

▲ Церква Святого Архистратига Михаїла в Тополі.

У дерев'яних храмах з'явилися аудіогіди

сфера в поєднанні з навколишньою природою приваблюють туристів відкрити для себе ці незвичайні споруди.

▲ Римо-католицький костел св. Францішка Ассизького в Гервартові.

Найбільше дерев'яних церков можна знайти в округах

▲ Церква Святого Василя Великого в Грабовій Розтоці.

Бардіїв, Свидник і Снина. Кілька об'єктів розташовані в невеликих селах, де важко організувати екскурсії. З метою покращення послуг та доступності екскурсій до цих храмів, Крайова туристична організація (КОСР) північного сходу Словаччини реалізує проект «Відкриті храми». Поступово створюються аудіогіди по дерев'яних храмах у вигляді записів супроводжуваних слів. «Проект «Відкриті храми» передбачає створення аудіогідів, промоційних матеріалів та загальну популяризацію відвідування храмів, які по праву називають дерев'яними перлинами Сходу. У 2023 році, наприклад, у вибраних місцях

будуть додані супровідні акції, які можуть привернути увагу громадськості до цього напрямку туризму», – сказав Мартін Яношко, директор Крайової організації туризму північно-східної Словаччини.

У 2021 році аудіогіди з'явилися в церквах у Брежанах, Ялинці, Вишньому Комарнику та Яловій. У 2022 році були створені аудіогіди ще для п'яти храмів. Це чотири храми: церква Святого Архистратига Михаїла у Фричці, церква Покрови Пресвятої Богородиці в Корейвцях, церква Святого Архистратига Михаїла в Тополі та церква Святого Василя Великого в Грабовій Розтоці. Всі чотири є національними пам'ятками культури. П'ятий аудіогід додано до римо-католицького костелу св. Францішка Ассизького в Гервартові, який є об'єктом Всесвітньої

спадщини ЮНЕСКО з 2008 року. Ця дерев'яна церква в Бардіївському окрузі була побудована в кінці XV ст. і є найстарішою дерев'яною церквою в Словаччині.

Відвідувачі можуть прослухати записи з цікавою інформацією словацькою, польською, німецькою та англійською мовами.

Проект «Відкриті храми» був реалізований минулого року за фінансової підтримки Міністерства транспорту та будівництва Словацької Республіки.

Дерев'яні церкви в Пряшівському краї

Дерев'яні церкви унікальні як в архітектурному, так і в сакральному плані. Більшість церков – греко-католицького обряду. Для них характерний поділ інтер'єру на три основні частини, а саме: притвор, нава і святилище. Домінантою кожного храму є іконостас, який відокремлює святилище від нави. Серед дерев'яних храмів також представлені православні церкви, меншою мірою – євангельські та римо-католицькі. У Словаччині налічується понад 60 унікальних дерев'яних культових споруд, вісім найцінніших з яких у 2008 році були внесені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. У Пряшівському краї це римо-католицька церква в Гервартові, греко-католицькі церкви в Ладомировій та Бодружалі (округ Свидник) і євангельський суглобовий храм в Кежмарку.

Барбора ЧЕХОВА.

Змагання з настільного тенісу

Окружна організація Об'єднання пенсіонерів Словаччини в Снині 26.1.2023 р. зорганізувала сьоме за чергою змагання з настільного тенісу в Белій над Цірохою. Його відкрили староста села Ян Вайда, Мілена Рокиткова – голова Окружної організації пенсіонерів та пан Мішко – організатор.

На спортивну акцію прийшло 23 чоловіків та 2 жінки. Вони виступали за Снину, Земплінські Гамри, Белу н/Ц, Пчолине, Пихні, Стацинську Розтоку та Ублю. Тому що були тільки дві жінки, їх включили грати між чоловіків. Пані Мідлова (Снина) і Камозінова (Убля) держалися мужньо і не програли

всі сеті, проте набрали новий досвід.

Пенсіонерів – спортсменів поділили на 3 групи. В «А» групі зайняли 1 місце Шішканин (Снина), 2 місце Гандич (Убля). В «Б» групі 1 місце Мішко (Снина), 2 місце Кепич (Земплінські Гамри). В «Ц» групі 1 місце Льонц (Бела н/Ц), 2 місце Бречка (Земплінські Гамри). З усіх груп переможцем став пан Льонц, а у парній грі – Льонц і Бречка.

Всі переможці одержали призи, так само і жінки.

Місцеві пенсіонери з Белої н/Ц зразково подбали про те, щоб учасники змагання почувалися у них як вдома.

-МК-

Макарій Шугайда

(Минає 245 років з дня смерті церковного та освітнього діяча)

Макарій Шугайда (хресне ім'я Михайло; бл. 1690 р., Стразьке – 18 лютого 1778 р., Красний Брід) – церковний діяч і педагог, протоігумен Мукачівського та ігумен Краснобрідського монастиря.

Наприкінці 1734 р. вступив до Свято-Миколаївського монастиря на Чернечій горі в Мукачеві. Будучи послушником, упродовж трьох років служив при єпископові Симеоні Ольшевському і одночасно вивчав богослов'я. По смерті єпископа (1737 р.) склав монаші обіти і 1739 р. був висвячений на священника. По священні виконував обов'язки економа по різних монастирях. 1755 р. призначений ігуменом монастиря Зіслання Святого Духа в Красному Броді. Тут він розпочав розбудову монастиря, щоб можна було примістити студії для молодих василіян, проте вже 1757 р. був переведений до монастиря в Бедевлі, звідки мав обов'язок нагляду над усіма занедбаними монастирями Мармарощини. 1758 р. обраний на уряд протоігумена, який виконував упродовж восьми років, після чого знову повернувся до монастиря в Красному Броді, а 1772 р. призначений ігуменом того ж монастиря.

Посилаючись на роботу Іоанікія Базилевича «Brevis notitia fundationis Theodoris Koriatovits» («Короткий нарис фундації Федора Корятівича»), Корнелій Заклинський про початки Краснобрідського монастиря, між іншим, пише: «Замість дерев'яної церкви 1752 р. була побудована кам'яна, досить простора, відмежована, з написом над брамою, що святий її Мануїл Ольшевський, забезпечена всім потрібним, з прегарним іконостасом, з височенною вежею. Незадовго після побудови церкви, 20 травня 1759 року, було докінчено й будову

нового монастиря. Протоігумен Василянського ордену Макар Шугайда поклав фундаменти під нову каплицю і монастир, «забезпечений достатніми келіями; усе з солідного матеріалу».

Далі він додає: «Краснобрідська богословська школа готувала своїх послушників на священників. В тих часах школи виглядали так: «нормальна школа» (початкова); «гуманіора» (або «граматикальні класи») рівнялися шістьом гімназійним класам; класи 7 і 8 пізнішої гімназії були вже приєднані до вищої школи і називалися «філософська школа»; після їх закінчення випускники проходили чотири роки теології. Найбільш відома філософська школа Краснобрідського монастиря, бо Євгеній Сабов подав про неї вістки у своїй Хрестоматії, зв'язуючи її з ім'ям протоігумена Макара Шугайди» (див. НЗ МУК, № 1, 1965).

1762 р. в Краснобрідському монастирі заснував школу з філософськими класами, в якій упродовж двох років навчалося шестеро молодих монахів: Нестор Макранцай, Юстин Лабанц, Єремій Руткай, Віталій Варянка, Галактіон Попик, Мартин Поповняк.

Для трьох із них він опісля роздобув три стипендії на навчання в єзуїтській богословській академії в Кошицях, яку всі троє закінчили зі ступенем доктора богослов'я і, як професори, дали початок василіянській філософсько-богословській школі при монастирі святого Михаїла в Маріяпівчі.

Помер у Красному Броді 18 лютого 1778 р.

-мі-

Дж.: Атанасій В. Пекар, ЧСВВ. Нариси історії Церкви Закарпаття (2014); Заклинський К.. Нарис історії Краснобрідського монастиря (НЗ МУК, № 1, 1965).

Переможці (зліва) Мішко, Льонц, Шішканин.

NOVE ŽYTĽA

KULT MINOR
zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sada NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 73. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nexta.sk. Náklad: 500 ks. Ročné predplatné 10,40 € Štvrťročné predplatné 2,60 € Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s.. Stredisko predplatného tlačie: Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sada NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видає Союз русинів-українців СР.
Рік видання 73. Головний редактор Мiroslav Iljuk. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nexta.sk. Рукописи і фотографії повертаються на прохання автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.

Видає Союз русинів-українців СР.
Рік видання 73. Головний редактор Мiroslav Iljuk. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nexta.sk. Рукописи і фотографії повертаються на прохання автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.